

مدل ساختاری رابطه بین ویژگی های شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج و رفتار خشونت گرایانه با نقش میانجی ابعاد سرشت - منش و همدلی

لیلی قاسمی: دانشجوی دکتری روان شناسی، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران

احمد غضنفری: دانشیار، گروه روان شناسی، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران (* نویسنده مسئول) Aghazan5@yahoo.com

طیبه شریفی: دانشیار، گروه روان شناسی، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران

رضا احمدی: استادیار، گروه روان شناسی، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران

چکیده

کلیدواژه‌ها

شخصیتی و عصب روان

شناختی کولیج،

رفتار خشونت گرایانه،

سرشت - منش و همدلی

زمینه و هدف: پژوهش درباره رفتارهای خشونت آمیز در مدارس، با توجه به پیامدهای آن بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان، جز اولویت‌ها و سیاست‌های آموزشی است. قلدری در مدرسه به عنوان پدیده‌ای جهانی شناخته می‌شود و تاثیر جدی بر سلامت دانش آموزان دارد. هدف از مطالعه حاضر ارائه مدل ساختاری رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج و رفتار قلدری با نقش میانجی ابعاد سرشت - منش و همدلی در دانش آموزان مقطع دوم دبیرستان بوده است.

روش کار: روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی و از نوع مطالعات کاربردی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش آموزان مقطع دوم دبیرستان استان اصفهان در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ بوده است. نمونه آماری به تعداد ۳۰۱ نفر و به شیوه نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. جهت جمع آوری داده‌ها از چهار پرسشنامه شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج (۲۰۰۲)، پرسشنامه تجدید نظر شده قلدر/ قربانی الویس (۱۹۹۶)، مقیاس همدلی پایه (۲۰۰۶) و پرسشنامه شخصیتی سرشت و منش (۱۹۹۴) استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین آزمون شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج و سرشت - منش و همدلی با رفتار قلدری دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد و اثر مستقیم آزمون شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج و رفتار قلدری معنادار و مثبت، اثر غیرمستقیم همدلی و سرشت - منش بر رفتار قلدری معنادار و منفی است، همچنین شاخص‌های برازندگی مدل حاکی از آن است که مدل ارائه شده از برازش مناسبی برخوردار است.

نتیجه گیری: بنابراین مدل یابی پرسشنامه شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج با رفتار قلدری با میانجیگری سرشت و منش و همدلی از برازش مطلوبی برخوردار است و ابعاد سرشت - منش و همدلی نقش میانجی را در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج و رفتار قلدری دانش آموزان دارد.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Ghasemi L, Ghazanfari A, Sharifi T, Ahmadi R. The Structural Model of Relationship between Personality and Neuropsychological Coolidge Properties and Bulling Behavior with Mediating Role of Temperament – Character Dimensions and Empathy. Razi J Med Sci. 2023;30(4): 46-61.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با [CC BY-NC-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/) صورت گرفته است.

Original Article

The Structural Model of Relationship between Personality and Neuropsychological Coolidge Properties and Bulling Behavior with Mediating Role of Temperament – Character Dimensions and Empathy

Leili Ghasemi: PhD Student in psychology, Department of psychology, Shahrekord Branch, Islamic Azad University, Shahrekord, Iran

Ahmad Ghazanfari: Associate Professor of Psychology, Department of Psychology, Shahrekord Branch, Islamic Azad University, Shahrekord, Iran (* Corresponding author) aghazan5@yahoo.com

Tayebe Sharifi: Associate Professor of Psychology, Department of Psychology, Shahrekord Branch, Islamic Azad University, Shahrekord, Iran

Reza Ahmadi: Assistant Professor of Psychology, Department of Psychology, Shahrekord Branch, Islamic Azad University, Shahrekord, Iran

Abstract

Background & Aims: Research on violent behaviors in schools, due to its implications on students' educational performance, is among the priorities and instructional policies. Bullying in school is known as a global phenomenon and has a serious impact on students' health. Adolescence is one of the most important and sensitive periods of human life. A personality and neuropsychological questionnaire were designed to assess children and adolescents. Among the variables that can be influenced by psychological and neuropsychological characteristics and consequently in behaviors associated with bullying is empathy. One of the variables related to personality and neuropsychological traits related to bullying is characteristic of temperament – character. The temperament characteristics of children are related to behavioral problems of children. The research questions are presented as follows: 1) How is the presentation of the structural model of the relationship between personality and neuropsychological traits and bullying behavior by mediating role of temperament – character and empathy in the relationship between students? 2) What is the degree of fit of the model?

Methods: The method of the present study in terms of applied purpose and in terms of descriptive correlation has been observed. The statistical population consisted of all secondary school students of Esfahan in year 98-99. Sample 301 individuals were selected stratified random sampling. The instrument for collecting data was four standard questionnaires of personality and neuropsychological Coolidge test, -Revised – Olweus Bully/Victim Questionnaire, -Basic Empathy Scale and temperament – character inventory. The collected data was used for analyzed by structural equation modeling using the partial least squares method (PLS). properties personality and neuropsychological Coolidge: it was built by Coolidge in 2002 and has 200 items containing 50 factors and designed to assess children aged 5 - 17. Every skier is based on a 4 - point Likert scale(4). Basic Empathy Scale: The basic empathy scale was constructed by jolliffe and farrington. The scale evaluates the empathy of the juveniles using 20 materials. The scale is based on a 5- point range of Likert - type and consists of two - scale, namely cognitive empathy and emotional empathy. The subscales of cognitive empathy have 9 materials, and the subscales of emotional empathy has 11 materials. Revised – Olweus Bully/Victim Questionnaire: The questionnaire is designed for ages 8 to 16. The questionnaire includes 40 materials and two subscales of the victim and bullying. The sacrifices of the victim and bullying are include four - scale (verbal, physical, communication, and cyber - scale). Temperament – character Inventory: this questionnaire is made by Cloninger and Svrakic which includes 125 materials (for the age of 15 years) which is made as yes / no which is made to measure the characteristics and characteristics of personality, or through heredity (Temperament) or through the environment (character). This scale has four dimensions of Temperament (novelty seeking, harm avoidance, inhibitability, reward dependence) and three dimensions of character (self-directiveness, cooperativeness and self-transcendence).

Results: The results show that there is a significant relationship between personality and neuropsychological Coolidge and temperament – character and empathy with the bullying behavior of students and the direct effect of personality and neuropsychological Coolidge test and bullying behavior is significant and positive, indirect effect of temperament – character and empathy on bullying behavior is significant and negative, also the fitness indices of the model indicate that the proposed model is suitable fitting. The average variance extracted for all the dimensions was higher than 0.5, which demonstrates the appropriate internal validity of the measurement model. In addition, the reliability values of all the

Keywords

Personality,
Neuropsychological,
Bulling Behavior,
Temperament –
Character,
Empathy

Received: 08/04/2023

Published: 10/06/2023

dimensions were obtained higher than 0.7, which is acceptable and Cronbach alpha for all the dimensions was higher than 0/7, which is an indication of the internal consistency of the measurement model. to measure the validity of convergent validity and divergent validity were used by the software. According to Fornell and Larcker, the validity criterion of convergent validity is that the mean of the output variance is greater than 0.5. Cronbach 's alpha coefficient and composite reliability coefficient were used , which resulted from the overall reliability of the questionnaire with respect to the higher than 0/7 the reliability of the questionnaire is suitable. An important criterion that is characterized by divergent validity is the relation between the structures with respect to other constructs compared to the structure of the structure, so that the acceptable divergent validity of a model implies that a structure in the model has more interaction with its indicators than with other structures. Concealed variables in the model have more interaction with their indicators than with other structures and divergent validity of the model is good other. The structural model section, unlike the measurement models, is not related to the questions (explicit variables) and the only latent variables associated with the relationships between them are investigated. The values related to the three variables of emotional instability and cyber - bullying and novelty seeking and other variables are moderate and other variables are strong. Also, according to the results of fitting the measure of effect size, the effect of the effect shows strong effect. Overall model fit: this criterion is related to the general part of structural equation modeling, meaning that by this criterion, the researcher can control the overall portion fitting after examining the fitting of the size and structural part of the research model generally. Communalities shows the mean values of each construct. Three values of 0/1, 0.25 and 0.36 were introduced as weak, medium, and strong values for the GOF criterion. The GOF value for the research model is equal to 0/551, which indicates strong fit for the research model. The value of the standardized coefficient between bullying behavior and empathy is -0.55 and statistically significant, so the first hypothesis is confirmed. That is, bullying behavior has a negative and significant effect on empathy behavior as a single variable. Also, the value of the standardized coefficient between bullying behavior and personality and neuropsychological Coolidge questionnaire was 0.479, and is statistically significant, so the second hypothesis is confirmed. that is, bullying behavior as a unit variable on personality and neuropsychological Coolidge traits has a positive and significant effect. The value of the standardized coefficient between bullying behavior and temperament and character is -0.507 and is statistically significant. Therefore, the third hypothesis is confirmed. That is, bullying behavior has a negative and significant effect on temperament and character traits as a single variable.

Conclusion: The purpose of this study is to present a structural model of the relationship between personality traits and neuropsychological and bullying behavior by mediating role of temperament – character and empathy in secondary school students. in general , the fitness indices of the model showed that the model proposed in this study is a valid model and has a very good fitting .according to the main question of research , how is the structure of the relationship between personality traits and neuropsychological and bullying behavior with role of mediating role of temperament – character and empathy ?the results of the study showed that the behavior of bullying has a direct relationship with students with psychological and neuropsychological characteristics. Also, the results of this study showed that there is an indirect relationship between bullying behavior with students' empathy and temperament – character. Also, the results of path analysis showed that the dimension of temperament – character and empathy plays a mediator role in relation to personality and neuropsychological traits and bullying behavior of students. Given the effective role of empathy and temperament – character characteristics of the in reducing bulling behaviors in students, it is suggested that the design, formulation and implementation of educational programs in the school will move to create a positive atmosphere in the school. one of the limitations of this study is to use a questionnaire as the only data collection tool and considering the low volume of the sample and limiting the study to other students in the secondary school of Isfahan, they are proposed to study the results of this study in other areas, using another research method and with other means of data collection , and its results are compared with the findings of this study.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Ghasemi L, Ghazanfari A, Sharifi T, Ahmadi R. The Structural Model of Relationship between Personality and Neuropsychological Coolidge Properties and Bulling Behavior with Mediating Role of Temperament – Character Dimensions and Empathy. Razi J Med Sci. 2023;30(4): 46-61.

***This work is published under CC BY-NC-SA 3.0 licence.**

مقدمه

دوره نوجوانی یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین دوره‌های زندگی انسان به شمار می‌رود. نوجوان‌ها در این دوره با چالش‌های مختلفی، مانند ورود به گروه جدید همسالان، سازش یافتن با معیارهای جدید همسالان و مواجه شدن با قلدری (Bulling) رو به رو می‌شوند (۱). بنا بر اظهارات فارل (Farrell)، بتنکورت (Bettencourt)، میز، کرامر، سالیوان و کلایور (۲) خشونت در بین دانش‌آموزان، یکی از مشکلات اصلی در مدارس می‌باشد. در مدارس همواره دانش‌آموزانی وجود دارند که بنا به دلایل متفاوت، مانند قدرت طلبی، پرخاشگری، نداشتن مهارت در درک احساس‌های دیگران و عدم همدلی، با رفتار نامطلوب خود دانش‌آموزان ضعیف‌تر را تحت سلطه خود در می‌آورند و با رفتارهایی، مانند تحقیر کردن، هل دادن، کتک زدن و دعوا کردن، آنها را وادار به پیروی از خواسته‌های خود می‌کنند.

پرسشنامه شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج برای ارزیابی کودکان و نوجوانان طراحی شده است. شواهد بسیاری وجود دارد که اگر کودکان و نوجوانان از سنین پایین‌تر مورد ارزیابی قرار بگیرند و تشخیص زودتر داده شود، به احتمال بیشتر به یک فرد بزرگسال فعال اجتماعی تبدیل خواهند شد. اختلال سلوک، اختلال شخصیت پرخاشگر منفعل، اختلال لجبازی و نافرمانی، تغییرات عاطفی، خرده مقیاس بزهکاری - اختلال سلوک، خرده مقیاس پرخاشگری - اختلال سلوک، ریسک‌پذیری، پرخاشگری، بی‌تفاوتی، بی‌ثباتی عاطفی و بازداری زدایی به عنوان ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند بر قلدری موثر باشد. مطالعات طولی به طور مستمر نشان دادند که اینگونه رفتارهای شناسایی شده کودک یا نوجوانی سیر مداومی از بدکارکردی اجتماعی، رفتار مشکل‌زا، رفتارهای جنایی، ناسازگاری اجتماعی و ناسازگاری تحصیلی (۳) را پیش‌بینی می‌کند در مطالعه ای کولیج، دن بویر و سگال (۴) نشان دادند که رفتار قلدری با اختلالات سلوک، نافرمانی مقابله‌ای، اختلال نقص توجه / بیش‌تکانشی و افسردگی، همچنین با پرخاشگری منفعل، هیس‌تریک، پارانوئید و اختلال شخصیت و با اختلال عصب روان شناختی و نقص عملکرد اجرایی در ارتباط بوده است.

از جمله متغیرهایی که می‌تواند تحت تاثیر ویژگی‌های شخصیتی و عصب روان شناختی قرار گرفته و به تبع آن در رفتارهای مرتبط با قلدری دخیل باشد همدلی است. در مطالعات تجربی مربوط به خشونت‌های نوجوانان، همدلی به عنوان یکی از سازه‌های اصلی محسوب می‌شود، به دلیل آنکه کاهش میزان همدلی مقدمه ای برای طیفی از رفتارهای پر خاشگرانه و خلافکارانه است. بنا بر اظهارات ویلیفورد، آرون، بولتون و جنسون (Jenson) (۵) سطوح پایین همدلی و سطوح بالای رفتارهای ضد اجتماعی ویژگی‌های کلیدی هستند که افراد قلدر را از دیگران متمایز می‌کنند. الیوت، هانگ و وانگ نشان دارد سطح پایین مهارت‌های همدلی و سطح بالا رفتارهای بیرونی شده پیش‌بینی‌کننده رفتارهای قلدری در دانش‌آموزان ابتدایی و دبیرستان است.

یکی دیگر از متغیرهای مرتبط با ویژگی‌های شخصیتی و عصب روان شناختی و به تبع آن با رفتارهای مرتبط با قلدری مرتبط است ویژگی‌های سرشت و منش است. ویژگی‌های سرشتی مهم‌ترین مولفه‌های مرتبط با مشکلات رفتاری کودکان است. سرشت، به عنوان تفاوت‌های فردی نسبتاً پایدار در واکنش‌پذیری و تنظیم هیجانی توصیف می‌شود که با وراثت و تا حد کمی توسط تجارب تعیین می‌شود. واکنش‌پذیری منفی منعکس‌کننده حساسیت به محرک‌های آزارنده ای است که پاسخ‌های بدنی غیر ارادی و غدد درون‌ریز را برمی‌انگیزد و طیفی از هیجانات منفی گوناگون شامل خشم را ایجاد می‌کند. اگرچه به نظر می‌رسد خشم و ناکامی به صورت مستقیم با مشکلات برون‌سازی همراه باشد اما به صورت غیر مستقیم از طریق سیستم‌های نورو شیمیایی تنظیم‌کننده خشم با مشکلات درونی سازی نیز همراه هستند (۷). کلونینگر چهار بعد نوجویی (فعال سازی)، آسیب‌پذیری (بازداری)، پاداش وابستگی و پشتکار (تداوم) را برای سرشت معرفی کرد. او سه بعد خود راهبردی، خود فراروی و همکاری را نیز برای منش در نظر گرفته است. یافته‌های پژوهشی نشان داده‌اند که سرشت و منش با نشانه‌های اختلالات شخصیت ضد اجتماعی، مرزی، انفعالی پرخاشگری و اسکیزوئیدها رابطه‌ی معناداری دارند. افراد دارای نوجویی بالا تمایل دارند رفتارهای

بین دانش آموزان چگونه است؟ (۲) درجه تناسب مدل به چه میزان است؟

روش کار

پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش توصیفی، از نوع همبستگی بوده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان مقطع دوم دبیرستان استان اصفهان در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ بوده است. نمونه آماری به تعداد ۳۰۱ نفر و به شیوه نمونه گیری تصادفی طبقه ای انتخاب شده است. در نهایت جهت تجزیه و تحلیل داده ها و تبدیل آن ها به اطلاعات معنی دار و همچنین آزمون سؤال ها و برآوردگی مدل پژوهش از مدل یابی معادلات ساختاری با روش حداقل مربعات جزئی و با کمک نرم افزار PLS استفاده شده است.

ابزار سنجش

پرسشنامه شخصیتی و عصب روان شناختی کولیدج (CPNI) (Properties Personality and Neuropsychological Coolidge): این مقیاس توسط کولیدج در سال ۲۰۰۲ ساخته شده است و ۲۰۰ آیتم دارد که حاوی ۵۰ عامل است و برای ارزیابی کودکان ۵-۱۷ ساله طراحی شده است که عبارتند از: شخصیت دوری جو، مرزی، سلوک، وابسته، افسرده، نمایشی، خودشیفته، وسواسی - جبری، پرخاشگر منفعل، اسکیزوئید، اسکیزوتایپی، پارانوئید، اضطراب فراگیر، افسردگی اساسی، اضطراب جدایی، لجبازی و نافرمانی، هویت جنسیتی، بی اشتها، عصبی، پر خوری عصبی، کاستی توجه - بیش فعالی، خرده مقیاس بی توجهی، خرده مقیاس تکانشگری، عصب شناختی خفیف، اختلال پس از ضرر به مغزی، عملکرد اجرایی، عصب روان شناختی کلی، عصبی جسمانی، یادگیری، حافظه، زبان، عملکرد ادراکی - حرکتی، بی توجهی، بیش فعالی، تکانشگری، بلوغ دیررس، تغییرات عاطفی، زیر قشری، بی ثباتی عاطفی، بازداری زدایی، پرخاشگری، بی تفاوتی، پارانویا، تفکر سایکوتیک، سردی عاطفی، خواب، ریسک پذیری، خرده مقیاس پرخاشگری - اختلال سلوک، خرده مقیاس بزهکاری - اختلال سلوک و آیتم های بحرانی. هر گویه بر مبنای یک مقیاس ۴

پرخاطر انجام دهند (۸). زیگلر هیل و آبراهام (۹) نشان دادند که افرادی که مستعد شخصیت های ضد اجتماعی هستند در ابعاد منش خود راهبردی، همکاری و خود فراروی نمرات پایین تری می گیرند. همچنین نتایج نشان داد این افراد در ابعاد سرشت نوجویی و وابستگی پاداش نیز نمرات بالاتری در یافت می کنند. کیم، چو، کیم، شاین و یو (۱۰) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که افراد دارای بی اعتنائی مقابله ای و اختلال سلوک سطح بالایی از نوجویی و سطوح پایینی از خودراهبری و همکاری را دارند و بیشتر در معرض خطر مشکلات رفتاری قرار دارند. همچنین نمرات بالاتر در نوجویی و نمرات پایین تر در پاداش وابستگی، پشتکار، خود راهبری و همکاری گزارش شده است. او معتقد است که سیستم های سرشتی مغز برای فعال سازی و تداوم و بازداری رفتار در پاسخگویی به محرک های جدید فعال می شود (۱۱).

گرایش به رفتارهای قلدری از یک سری عوامل مانند مسایل خانوادگی، اجتماعی و سرشتی ناشی می شود. صفات شخصیتی (سرشت و منش) و همدلی از جمله عواملی هستند که نقش مهمی در زمینه رفتار قلدری بازی می کنند. از دیدگاه روان در مانی فردی، مفهوم اولیه این یافته ها این است که در مان اختلالات شخصیت در کودکان ممکن است بسیار پیچیده باشد. اگر اختلال عملکرد عصب روان شناختی به لحاظ بیولوژیکی و با اختلال شخصیتی در کودکان و نوجوانان ارتباط داشته باشد، سپس روش های سنتی روان درمانی ممکن است مفید باشد (۴). هیچ مطالعه قبلی این سه متغیر سرشت و منش، دو بخش از همدلی (عاطفی و شناختی) و رفتارهای قلدری نوجوانان در ایران را مورد مطالعه قرار نداده است. از پژوهش حاضر انتظار می رود که یافته های تجربی برای کمک به متخصصان در درک رفتارهای قلدری کودکان به منظور ایجاد استراتژی های پیشگیری و مداخله موثر بیشتر فراهم آورد. لذا سؤال های پژوهش به شرح زیر مطرح می گردد: (۱) ارائه مدل ساختاری رابطه بین ویژگی های شخصیتی و عصب روان شناختی کولیدج و رفتار قلدری با نقش میانجی ابعاد سرشت - منش و همدلی در رابطه

این پرسشنامه شامل ۴۰ گویه و دو خرده مقیاس قربانی و قلدری است و هر کدام از این دو خرده مقیاس نیز شامل چهار زیر مقیاس می‌باشند. لازم به ذکر است که ۳ ماده اول این پرسشنامه مربوط به اطلاعات دموگرافی است (۱۷). در فرم تجدیدنظر شده، از ۴۰ گویه این پرسشنامه، ۹ مورد مربوط به خرده مقیاس قربانی (ماده‌های ۵ تا ۱۳) و ۱۰ مورد مربوط به خرده مقیاس قلدری (ماده‌های ۲۵ تا ۳۴) است (۱۸). خرده مقیاس قربانی و خرده مقیاس قلدری خود شامل چهار زیر مقیاس (کلامی، فیزیکی، ارتباطی و سایبری) هستند. جهت بررسی پایایی و هنجاریابی پرسشنامه تجدیدنظر شده قلدر/قربانی الویس، تحقیقی توسط گانکالوز، هلت، پیکسوتو، رودریگز، فلیپتو و گیماراس (۱۹) انجام شد. ضرایب آلفای کرونباخ برای کل خرده مقیاس قلدری ۰/۸۷ و برای کل خرده مقیاس قربانی ۰/۸۵ گزارش شده است. در تحقیق رضایور، سوری و خداکریم (۲۰) جهت بررسی پایایی پرسشنامه تجدیدنظر شده قلدر/قربانی الویس نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. وی ضرایب آلفای کرونباخ را برای زیر مقیاس‌های قلدری کلامی ۰/۸۸، قلدری ارتباطی ۰/۶۳، قلدری فیزیکی ۰/۶۴ و قلدری سایبری ۰/۶۸ و کل خرده مقیاس قلدری ۰/۸۲ و برای زیر مقیاس‌های قربانی کلامی ۰/۷۸، قربانی ارتباطی ۰/۴۸، قربانی فیزیکی ۰/۵۶، قربانی سایبری ۰/۳۵ و کل خرده مقیاس قربانی ۰/۸۰ گزارش کرده است.

پرسشنامه شخصیتی سرشت و منش (TCI)
(Temperament - Character Inventory): پرسشنامه سرشت و منش توسط کلونینجر و شوآرکیک (۲۱) ساخته شده و شامل ۱۲۵ گویه (برای مقطع سنی ۱۵ سال به بالا) است که به صورت بلی/خیر پاسخ داده می‌شود که برای سنجش خصلت‌ها و ویژگی شخصیتی ساخته شده است که یا از طریق وراثت (سرشت) یا از طریق محیط (منش) در فرد موجود است. این مقیاس دارای چهار بعد سرشت (نوجویی، آسیب‌پرهیزی، پاداش وابستگی و پشتکار) و سه بعد منش (خودراهبری، همکاری و خودفراروی) می‌باشد. این پرسشنامه برای بعد سرشت دارای ۶۰ سوال؛ نوجویی (۲۰) سوال،

درجه‌ای نمره گذاری می‌شود (۴). در این پژوهش از ۱۱ عامل آن استفاده شده است. در مطالعه کولنج (۱۲) نشان داده شده است که ضریب آلفای کرونباخ برای اختلالات شخصیت ۰/۶۷، اختلال اسکیزوئید ۰/۵۵ و برای اجتنابی ۰/۸۱ و ضریب پایایی ۰/۶۱ به دست آمده است و ضریب پایایی برای اختلال بالینی ۰/۷۱ تا ۰/۸۴، برای مقیاس‌های عصب روان شناختی ۰/۸۹، برای مقیاس‌های بالینی ۰/۶۱ و برای پرخاشگری ۰/۶۱ بدست آمده است. همچنین، قاسمی (۱۳) آلفای کرونباخ برای تمامی متغیرهای مدل بیش از ۰/۷ می‌باشد و نشان از سازگاری درونی مدل اندازه‌گیری است. همچنین مقدار پایایی ترکیبی به دست آمده ابعاد بالاتر از ۰/۷ و در حد مناسب و قابل قبول می‌باشد.

مقیاس همدلی پایه (BES) (Basic Empathy Scale): مقیاس همدلی پایه توسط جولیف و فارینگتون (۱۴) ساخته شد. مقیاس، همدلی نوجوانان را با استفاده از ۲۰ ماده مورد سنجش قرار می‌دهد. مقیاس مذکور بر اساس یک طیف پنج درجه‌ای از نوع لیکرت ساخته شده است و شامل دو خرده مقیاس، یعنی همدلی شناختی و همدلی عاطفی، می‌باشد. خرده مقیاس همدلی شناختی دارای ۹ ماده می‌باشد و خرده مقیاس همدلی عاطفی دارای ۱۱ ماده می‌باشد. جنگ، شیا و کین (۱۵) ضرایب آلفای کرونباخ را برای خرده مقیاس همدلی شناختی، همدلی عاطفی و کل مقیاس به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۷۳ و ۰/۷۷ محاسبه کردند. همچنین، جهرمی، شهینی بیلاق و بهروزی و امیدیان (۱۶) ضرایب پایایی نمره کل مقیاس همدلی پایه را، با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۳، با روش‌های تنصیف اسپیرمن- براون ۰/۸۱ و با روش تنصیف گاتمن ۰/۸۰ محاسبه کردند.

پرسشنامه تجدیدنظر شده قلدر/قربانی الویس (R-OBVQ)
(Revised - Olweus Bully/Victim Questionnaire (R-Obvq)): این پرسشنامه برای دانش آموزان سنین ۸ تا ۱۶ سال طراحی شده است و برای تشخیص افراد قلدر، قربانی و قلدر/قربانی یعنی افرادی که هم رفتارهای قلدرمآبانه داشته و همچنین مورد آزار و اذیت دیگران نیز قرار گرفته‌اند، به کار برده می‌شود.

جدول ۱- شاخص های پایایی و روایی همگرا مدل بیرونی پژوهش

متغیر	آلفا کرونباخ	پایایی	میانگین واریانس استخراجی
خرده مقیاس همدلی عاطفی	۰/۹۵۹	۰/۹۶۴	۰/۷۱
زیر مقیاس فیزیکی	۰/۸۲۱	۰/۸۹۳	۰/۷۳۷
زیر مقیاس کلامی	۰/۸۸۷	۰/۹۴۶	۰/۸۹۸
BES	۰/۹۷۴	۰/۹۷۶	۰/۶۷۲
CPNI	۰/۹۷۱	۰/۹۷۳	۰/۴۳۷
R.OBVR	۰/۹۲۵	۰/۹۳۸	۰/۶۲۸
TCI	۰/۹۶۲	۰/۹۶۹	۰/۳۷۹
آسیب پرهیزی	۰/۹	۰/۹۱۵	۰/۴۳۴
اختلال سلوک	۰/۹۲۹	۰/۹۳۹	۰/۵۱۱
اختلال شخصیت پرخاشگر منفعل	۰/۷۷۶	۰/۸۳۹	۰/۴۳
اختلال لجبازی و نافرمانی	۰/۸۶	۰/۸۹۲	۰/۵۱۱
بازداری زدایی	۰/۶۹۵	۰/۸۳۲	۰/۶۲۶
بی تفاوتی	۰/۷۷۴	۰/۸۴۷	۰/۵۲۹
بی ثباتی عاطفی	۰/۶۷	۰/۸۱۹	۰/۶۰۲
تغییرات عاطفی	۰/۸۵۶	۰/۸۹۳	۰/۴۸۵
خرده مقیاس بزهکاری - اختلال سلوک	۰/۸۵۶	۰/۸۹	۰/۵۰۹
خرده مقیاس همدلی شناختی	۰/۹۳۶	۰/۹۴۷	۰/۶۶۸
خرده مقیاس پرخاشگری - اختلال سلوک	۰/۸۴۸	۰/۸۸۹	۰/۵۷۸
خودراهبری	۰/۹۱۸	۰/۹۲۸	۰/۳۸۶
خودفراروی	۰/۸۴۴	۰/۸۷۶	۰/۴
ریسک پذیری	۰/۹۳۲	۰/۹۴	۰/۴۹۸
زیر مقیاس ارتباطی	۰/۷	۰/۸۶۸	۰/۷۶۸
زیر مقیاس سایبری	۰/۷۷۳	۰/۸۹۸	۰/۸۱۵
نوجویی	۰/۸۹۴	۰/۹۱۲	۰/۴۶۵
همکاری	۰/۹۰۳	۰/۹۱۷	۰/۴۱۴
پاداش وابستگی	۰/۸۸	۰/۹۰۲	۰/۴۳۹
پرخاشگری	۰/۷۷۱	۰/۸۵۵	۰/۵۹۸
پشتکار	۰/۷۳	۰/۸۲۳	۰/۴۸۶

که یک سازه در مدل تعامل بیشتری با شاخص های خود تا با سازه های دیگر دارد (۲۳)، نتایج بررسی روایی واگرا در جدول بیان شده است. در جدول ۲، مقدار جذر میانگین واریانس استخراجی متغیرهای مکنون که در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته اند، از مقدار همبستگی میان آنها که در خانه های زیرین و چپ قطر اصلی بیشتر است. از این رو می توان اظهار داشت که متغیرهای مکنون در مدل تعامل بیشتری با شاخص های خود دارند تا با سازه های دیگر و روایی واگرای مدل در حد مناسبی است.

آسیب پرهیزی (۲۰) سوال ، پاداش وابستگی (۱۵) سوال و پشتکار (۵) سوال که خرده مقیاسی ندارد و بعد منس ۶۵ سوال، خودراهبری (۲۵) سوال، همکاری (۲۵) سوال و خودفراروی (۱۵) سوال است. در پژوهش ترک و درویزه (۲۲) ضریب آلفای کرونباخ برای ۴ بعد سرشت (نوجویی، آسیب پرهیزی، پاداش وابستگی و پشتکار) به ترتیب برابر با ۰/۶۹، ۰/۶۸، ۰/۷۲ و ۰/۶۱ و برای ۳ بعد منس (خودراهبری، همکاری، و خودفراروی) به ترتیب برابر با ۰/۶۳، ۰/۶۵ و ۰/۶۸ محاسبه شده است.

یافته ها

۵۱/۲ درصد نمونه را دختران و ۴۸/۸ درصد را پسران را تشکیل دادند. از این ۳۰۱ نفر، ۵۲/۵ درصد را پایه دهم و ۴۷/۵ درصد را پایه یازدهم تشکیل دادند.

برای بررسی مدل ساختاری از نرم افزار اسمارت پی ال اس استفاده شده است تا شاخص های برازندگی مدل تعیین گردد. به منظور آزمون فرضیه های پژوهش از الگویابی معادلات ساختاری استفاده شده است.

برای سنجش روایی از روایی همگرا و روایی واگرا توسط نرم افزار بهره گرفته شد. طبق نظر فورنل و لارکر (۱۹۸۱)، معیار روایی همگرا بودن این است که میانگین واریانس های خروجی AVE بیشتر از ۰/۵ باشد. (نتایج بررسی روایی واگرا در جدول ۲ و نتایج روایی همگرا در جدول ۱ قابل مشاهده می باشد). جهت برازش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ و ضریب پایایی مرکب استفاده شده است که نتیجه بدست آمده از پایایی کلی پرسشنامه با توجه به بیشتر بودن آن از ۰/۷ حاکی از مناسب بودن پایایی پرسشنامه می باشد. نتایج بررسی آلفای کرونباخ جزئی پرسشنامه و نتایج پایایی ترکیبی در جدول ۱ قابل مشاهده می باشد. به منظور تحلیل داده ها از روش حداقل مربعات جزئی به کمک نرم افزار PLS استفاده شده است.

روایی واگرا: معیار مهمی که با روایی واگرا مشخص می گردد، میزان رابطه ی سازه با شاخص هایش در مقایسه رابطه آن سازه با سایر سازه ها است؛ به گونه ای که روایی واگرای قابل قبول یک مدل حاکی از آن است

جدول ۲- نتایج روایی و اگر

متغیر	شماره	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	
خرده مقیاس همدلی عاطفی	۱																								
زیر مقیاس فیزیکی	۲	۰/۵۱۳																							
زیر مقیاس کلامی	۳	۰/۵۳۵	۰/۸۸																						
آسیب پرهیزی	۴	۰/۶۱۲	۰/۴۸۱	۰/۴۲۸																					
اختلال سلوک	۵	۰/۳۴۴	۰/۵۳۳	۰/۳۸۵	۰/۳۵۸																				
اختلال شخصیت پرخاشگر منفعل	۶	۰/۲۹۴	۰/۴۳۶	۰/۲۸۹	۰/۳۸۲	۰/۸۴۷																			
اختلال لجبازی و نافرمانی	۷	۰/۳۰۴	۰/۴۱۸	۰/۲۹۵	۰/۴۱۲	۱۱۸۰/	۶۲۸/۰																		
بازداری زدایی	۸	۰/۲۷۲	۰/۵۶۴	۰/۳۸۶	۰/۳۸	۸۸۰/	۸۶۸۰/	۲۲۸/۰																	
بی تفاوتی	۹	۰/۲۳۲	۰/۵۸۴	۰/۳۸۵	۰/۳۴۹	۷۸۸۰/	۰۹۸۰/	۵۶۸۰/	۱۱۸۰/																
بی ثباتی عاطفی	۱۰	۰/۲۹۵	۰/۶۶۶	۰/۴۹۶	۰/۴۶۴	۳۵۸۰/	۳۵۸۰/	۲۲۸۰/	۸۹۹/۰	۳۹۸۰/															
تغییرات عاطفی	۱۱	۰/۲۵۱	۰/۵۰۹	۰/۳۵۱	۰/۳۴۴	۵۵۸۰/	۰/۸۶۳	۰/۸۹۶	۰/۸۹۷	۰/۸۴۹	۰/۸۱۵														
خرده مقیاس بز هکاری - اختلال سلوک	۱۲	۰/۳۴۸	۰/۴۹۱	۰/۳۵۳	۰/۳۶۲	۰/۸۹۸	۰/۸۵۵	۰/۸۰۲	۰/۸۸۹	۰/۸۳۹	۰/۸۱۸	۰/۸۳۷													
خرده مقیاس همدلی شناختی	۱۳	۰/۸۹۴	۰/۵۷۴	۰/۵۷۷	۰/۶۰۶	۰/۳۵۹	۰/۳۰۲	۰/۳۰۷	۰/۳۰۶	۰/۲۸۳	۰/۲۹۳	۰/۲۷۴	۰/۳۴۷												
خرده مقیاس پرخاشگری - اختلال سلوک	۱۴	۰/۳۴۷	۰/۵۷۴	۰/۴۰۱	۰/۳۵۶	۰/۸۹۵	۰/۸۶۷	۰/۸۷۴	۰/۸۰۸	۰/۸۴	۰/۸۲۷	۰/۸۷۴	۰/۸۷۳	۰/۳۷۴											
خودراهبری	۱۵	۰/۵۹۷	۰/۵۰۸	۰/۴۸۵	۰/۸۲۱	۰/۳۶۳	۰/۳۷۶	۰/۴۱۳	۰/۳۸۱	۰/۳۴۹	۰/۴۴۷	۰/۳۴۶	۰/۳۶۷	۰/۵۸۸	۰/۳۵۹										

جدول ۲- ادامه

متغیر	شماره	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	
خودفراوی	۱۶	۰/۵۹۸	۰/۵۳۹	۰/۴۹۵	۰/۸۹۲	۰/۳۷۳	۰/۳۸۲	۰/۴۱۱	۰/۳۸۹	۰/۳۶	۰/۴۷۳	۰/۳۵۸	۰/۳۷۱	۰/۵۹۸	۰/۳۷۱	۰/۸۲۵									
ریسک پذیری	۱۷	۰/۳۲۵	۰/۵۱۴	۰/۳۷۱	۰/۳۸۹	۰/۸۳۴	۰/۸۱۷	۰/۸۳۶	۰/۸۷۳	۰/۸۱۲	۰/۸۰۵	۰/۸۱۲	۰/۸۳	۰/۳۴۷	۰/۸۶۷	۰/۳۸۱	۰/۳۹۶								
زیر مقیاس ارتباطی	۱۸	۰/۵۳۷	۰/۸۵۱	۰/۸۶۵	۰/۵۰۷	۰/۵۱۲	۰/۴۱۵	۰/۴۲۶	۰/۵۵۶	۰/۵۹۲	۰/۷۳۲	۰/۵۰۸	۰/۴۶۵	۰/۶۰۷	۰/۵۳۹	۰/۵۵۷	۰/۶۰۳	۰/۴۹۱							
زیر مقیاس سایبری	۱۹	۰/۵۳۱	۰/۸۵۲	۰/۷۷۱	۰/۴۹۱	۰/۶۰۳	۰/۵۵۸	۰/۵۶۹	۰/۶۵۷	۰/۵۵۵	۰/۶۹۱	۰/۵۵۹	۰/۵۷۴	۰/۵۶۲	۰/۶۲۴	۰/۴۸۸	۰/۵	۰/۵۹۷	۰/۷۶۲						
نوجویی	۲۰	۰/۵۳۸	۰/۵۵۲	۰/۴۸۵	۰/۸۱	۰/۴۳۹	۰/۴۳۹	۰/۴۶۹	۰/۴۲۹	۰/۳۸۱	۰/۵۴	۰/۴۱۴	۰/۴۵۳	۰/۵۴	۰/۴۲۶	۰/۸۲۴	۰/۸۵۵	۰/۴۴۹	۰/۵۳۴	۰/۵۱۶					
همکاری	۲۱	۰/۵۸۲	۰/۴۹۶	۰/۴۵۳	۰/۸۲۶	۰/۳۵۳	۰/۳۹۱	۰/۴۱۳	۰/۳۸۵	۰/۳۶۷	۰/۴۷۳	۰/۳۵۳	۰/۳۵۱	۰/۵۸۲	۰/۳۵۳	۰/۸۴۹	۰/۸۲۸	۰/۳۸۸	۰/۵۳۲	۰/۷۸۵	۰/۵۰۶				
پاداش و ایستگی	۲۲	۰/۵۷۷	۰/۴۹۹	۰/۴۴۳	۰/۸۰۶	۰/۳۲۷	۰/۳۶۵	۰/۳۶۳	۰/۳۶۸	۰/۳۴۸	۰/۴۲۷	۰/۳۱۷	۰/۳۲۶	۰/۵۷۵	۰/۳۲۵	۰/۸۱۵	۰/۸۳۲	۰/۳۵۲	۰/۵۳۴	۰/۷۸۴	۰/۴۹۷	۰/۸۴۸			
پرخاشگری	۲۳	۰/۳۵۷	۰/۵۶۳	۰/۴۸	۰/۴۶	۰/۸۱۹	۰/۸۸۱	۰/۸۶۶	۰/۸۶۷	۰/۸۹۷	۰/۸۰۸	۰/۸۸۴	۰/۸۶۵	۰/۳۷۳	۰/۸۶۵	۰/۴۵۸	۰/۴۸	۰/۸۵۳	۰/۶۵۲	۰/۴۶۱	۰/۴۸۳	۰/۴۶۱	۰/۴۳		
پشتکار	۲۴	۰/۶۵۸	۰/۴۸۸	۰/۴۶۵	۰/۸۱۷	۰/۳۷۸	۰/۴۰۴	۰/۴۳	۰/۴۳۵	۰/۴۲	۰/۴۹۱	۰/۳۸۶	۰/۳۷۲	۰/۶۴۱	۰/۳۷۶	۰/۸۲۴	۰/۸۹۹	۰/۴۱	۰/۵۷۲	۰/۵۴۳	۰/۸۰۴	۰/۸۳۳	۰/۸۷۳	۰/۵۱۸	

توسط این معیار، محقق می‌تواند پس از بررسی برآزش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل پژوهش، برآزش بخش کلی را نیز کنترل کند. این معیار طبق فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$GOF = \sqrt{Communtality \times R^2}$$

$$GOF = \sqrt{Communtality \times R^2} = \sqrt{0.304} = 0.551$$

به طور کلی Communtalities نشان دهنده میانگین مقادیر اشتراکی هر سازه می‌باشد. سه مقدار ۰/۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای معیار GOF معرفی شده است (۲۴). همانطور که جدول فوق نشان می‌دهد مقدار GOF برای مدل پژوهش، برابر

برآزش مدل درونی پژوهش: بخش مدل ساختاری برخلاف مدل‌های اندازه‌گیری، به سؤالات (متغیرهای آشکار) مربوط نیست و تنها متغیرهای پنهان همراه با روابط میان آنها بررسی می‌شود (۲۳). نتایج برآزش مدل درونی در جدول ۳ ارائه شده است.

با توجه جدول ۳ می‌توان گفت که مقادیر ضریب تعیین مربوط به سه متغیر بی‌ثباتی عاطفی و قلدری سایبری و نوجویی در حد متوسط و سایر متغیرها قوی است. همچنین مطابق با نتایج برآزش معیار اندازه اثر، تأثیر قوی را نشان می‌دهد.

برآزش مدل کلی (معیار GOF): این معیار مربوط به بخش کلی معادلات ساختاری است، بدین معنی که

جدول ۳- شاخص‌های برآزش مدل درونی پژوهش

پرسشنامه شخصیتی و عصب روان شناختی کولینج		همدلی	
شاخصهای برآزش مدل بیرونی	شاخصهای برآزش مدل بیرونی	ضریب تعیین	ضریب تعیین
حد مطلوب شاخص (ضعیف، متوسط و قوی)	حد مطلوب شاخص (ضعیف، متوسط و قوی)	۰/۷۵، ۰/۱۵، ۰/۲۵	۰/۷۵، ۰/۱۵، ۰/۲۵
اختلال سلوک	اختلال سلوک	۰/۹۳	۰/۹۳
اختلال شخصیت پر خاشاکر منفعل	اختلال شخصیت پر خاشاکر منفعل	۰/۷۹۹	۰/۷۹۹
اختلال لجزاری و نافورمانی	اختلال لجزاری و نافورمانی	۰/۸۷۶	۰/۸۷۶
بازاری زدایی	بازاری زدایی	۰/۸۱۲	۰/۸۱۲
بی تفاوتی	بی تفاوتی	۰/۸۲۶	۰/۸۲۶
بی ثباتی عاطفی	بی ثباتی عاطفی	۰/۶۷۹	۰/۶۷۹
تغییرات عاطفی	تغییرات عاطفی	۰/۸۷۵	۰/۸۷۵
بزهکاری - اختلال سلوک	بزهکاری - اختلال سلوک	۰/۸۶۴	۰/۸۶۴
پر خاشاکری - اختلال سلوک	پر خاشاکری - اختلال سلوک	۰/۸۹	۰/۸۹
ریسک پذیری	ریسک پذیری	۰/۹۷۲	۰/۹۷۲
پر خاشاکری	پر خاشاکری	۰/۷۸۳	۰/۷۸۳
همدلی شناختی	همدلی شناختی	۰/۹۶۶	۰/۹۶۶
همدلی عاطفی	همدلی عاطفی	۰/۹۷۸	۰/۹۷۸
سرشت و منش		قلدری	
شاخصهای برآزش مدل بیرونی	شاخصهای برآزش مدل بیرونی	ضریب تعیین	ضریب تعیین
حد مطلوب شاخص (ضعیف، متوسط و قوی)	حد مطلوب شاخص (ضعیف، متوسط و قوی)	۰/۷۵، ۰/۱۵، ۰/۲۵	۰/۷۵، ۰/۱۵، ۰/۲۵
فیزیکی	فیزیکی	۰/۹۱	۰/۹۱
کلامی	کلامی	۰/۷۶۴	۰/۷۶۴
ارتباطی	ارتباطی	۰/۷۲۷	۰/۷۲۷
سایبری	سایبری	۰/۶۹۴	۰/۶۹۴
آسیب پذیری	آسیب پذیری	۰/۹۱۸	۰/۹۱۸
خود راهبری	خود راهبری	۰/۹۵۹	۰/۹۵۹
خود فراروی	خود فراروی	۰/۸۹۲	۰/۸۹۲
نوجویی	نوجویی	۰/۶۵۵	۰/۶۵۵
همکاری	همکاری	۰/۹۵۱	۰/۹۵۱
پادش وانستگی	پادش وانستگی	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷
پشتکار	پشتکار	۰/۷۸۴	۰/۷۸۴

جدول ۴- آزمون فرضیات

نتیجه	اثر کل	اثر مستقیم	آماره	رابطه بین متغیرها
معنی دار	۰/۵۵-	۰/۵۵-	۱۰/۵۷۷	بین رفتار قلدری با همدلی دانش آموزان رابطه غیر مستقیم وجود دارد.
معنی دار	۰/۴۷۹	۰/۴۷۹	۶/۶۸۴	بین رفتار قلدری با پرسشنامه شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج دانش آموزان رابطه مستقیم وجود دارد.
معنی دار	۰/۵۰۷-	۰/۵۰۷-	۱۰/۵۵۹	بین رفتار قلدری با سرشت و منش دانش آموزان رابطه غیر مستقیم وجود دارد.

توجه به سؤال اصلی پژوهش که ارائه مدل ساختاری رابطه بین ویژگی های شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج و رفتار قلدری با نقش میانجی سرشت - منش و همدلی چگونه است؟ نتایج پژوهش نشان داد که رفتار قلدری با ویژگی های شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج با دانش آموزان رابطه مستقیم دارد. اخیراً قلدری در مدرسه توجه والدین و کارکنان مدارس، که نگران امنیت و سلامت روانی دانش آموزان هستند، را به خود جلب کرده است (۲۵). همچنین، در این دوره رفتارهای منفی، مانند پرخاشگری در بسیاری از افراد روی می دهد. متأسفانه مطالعات انجام گرفته در کشور شیوع پرخاشگری را در نوجوانان و جوانان بین ۳۰٪ تا ۵۰٪ گزارش کرده اند و گسترش دامنه خشونت و پرخاشگری در جامعه ایران، به ویژه در سال های اخیر یکی از جدی ترین آسیب های اجتماعی به شمار می رود (۲۶). تحقیقات انجام شده نشان می دهند رفتارهای قلدری بهزیستی روانی و کارکرد اجتماعی قلدرها را در دوران نوجوانی و بزرگسالی در معرض خطر قرار می دهد. قلدری ممکن است آغاز اختلال سلوک، اختلال شخصیت ضد اجتماعی و رفتارهای خشن در نوجوانان و بزرگسالان باشد. یافته دیگر پژوهش رابطه منفی و معنادار همدلی با رفتارهای مرتبط با قلدری بود که به طور مستقیم و غیرمستقیم همسو با پژوهش کولیج، دن و بویر (۱۲) است. بنابر اظهارات کیم، کاتالانو، هاگرتی و آبوت (۲۷) مشارکت در رفتارهای قلدری با افزایش همبندی یک یا بیش از یک اختلال روانی همراه است که از میان آنها می توان به اضطراب، افسردگی و موارد دیگر اشاره کرد. از جمله عواقب قلدری می توان به حمل سلاح، ویرانگری، مشارکت در فعالیت های ضد اجتماعی و بزهکارانه و درگیری با پلیس اشاره کرد، علاوه بر این

با ۰/۵۵۱ می باشد که نشان دهنده برازش قوی برای مدل پژوهش است.

در جدول ۴ نتایج بررسی فرضیه ها ارائه شده است. جدول ۴ نتایج حاصل از آزمون فرضیات را متناظر با فرضیه های تحقیق به تصویر کشیده شده است.

مقدار ضریب استاندارد شده میان رفتار قلدری و همدلی با توجه به جدول ۴، ۰/۵۵- است و به لحاظ آماری معنادار است لذا، فرضیه اول تایید می شود. یعنی، رفتار قلدری به صورت یک متغیر واحد بر رفتار همدلی تاثیر منفی و معنادار دارد. همچنین مقدار ضریب استاندارد شده میان رفتار قلدری و پرسشنامه شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج ۰/۴۷۹ است و به لحاظ آماری معنادار است لذا، فرضیه دوم نیز تایید می شود. یعنی، رفتار قلدری به صورت یک متغیر واحد بر ویژگی های شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج تاثیر مثبت و معنادار دارد. مقدار ضریب استاندارد شده میان رفتار قلدری و سرشت و منش ۰/۵۰۷- است و به لحاظ آماری معنادار است لذا، فرضیه سوم تایید می شود. یعنی، رفتار قلدری به صورت یک متغیر واحد بر ویژگی های سرشت و منش تاثیر منفی و معنادار دارد.

بحث

هدف از پژوهش حاضر ارائه مدل ساختاری رابطه بین ویژگی های شخصیتی و عصب روان شناختی کولیج و رفتار قلدری با نقش میانجی ابعاد سرشت - منش و همدلی در دانش آموزان مقطع دوم دبیرستان بوده است. به طور کلی مقادیر شاخص های برازندگی مدل نشان دادند که مدل پیشنهادی در این پژوهش، مدلی روا می باشد و از برازش بسیار مناسبی برخوردار است. با

روان پزشکی دارد از جمله: اضطراب، اختلالات خلقی، و سواس. منظور از عوامل سر شتی، نگرش گسترده فرد در برابر محیط است که زیرپایه های زیستی دارند. در مقابل، منش به خودپنداره ها و تفاوت های فردی در اهداف، ارزش ها و انتخاب های فرد در زندگی اشاره دارد که در طول زندگی رشد می نماید. مطالعات نشان داده اند که افراد با آسیب پرهیزی پایین پرانرژی و با دل و جرات هستند و سرزنش و توهین آن ها را از انجام کاری باز نمی‌دارد (۲۱). او همچنین نشان داد که بعضی از ابعاد سر شت و منش با اختلالات شخصیت مانند ضداجتماعی و مرزی ارتباط داشتند. او نشان داد افرادی که دارای اختلال شخصیت ضداجتماعی هستند نوجویی بالا، آسیب پرهیزی پایین و پاداش وابستگی پایین از خود نشان دادند. هیرامورا، اوجی، شیکای، چن، ماتسوکا و کیتامورا (۳۳) نشان دادند که کودکانی که مشکل برونی سازی دارند نوجویی بالاتری از خود نشان می دهند. همچنین در پژوهش خود نتیجه گیری کردند نوجویی بالا با مشکلات سلوک و نافرمانی مقابله‌ای همراه است. با توجه به اینکه نوجویی فراخوانی رفتار در پاسخ به محرک های جدید است و نمره بالای آن با ویژگی‌هایی چون تصمیم گیری تکانشی، ولخرجی، حواسپرتی و اجتناب از یکنواختی است، می‌توان به خوبی این یافته‌ها را تبیین کرد. نتایج این تحقیق با تحقیقات سویک و همکاران (۳۴) که نشان دادند افراد مبتلا به اختلال سلوک دارای نوجویی بالا و آسیب پرهیزی پاداش وابستگی و همکاری پایین هستند. مطالعات سنودن و گری (۳۵) مبنی بر رابطه مثبت بینی نوجویی و سایکوپاتی در نوجوانان دارای اختلال سلوک همخوان است.

همچنین نتایج حاصل از تحلیل مسیر نشان داد که ابعاد سرشت - منش و همدلی نقش میانجی را در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی و عصب روان شناختی کوليج و رفتار قلدری دانش آموزان دارد. تحقیقات طولی همچنین نشان داد که قلدری در دوران کودکی، احتمالاً پیامدهای بلندمدتی مثل نمایش پرخاشگری و رفتارهای ضداجتماعی در بزرگسالی دارند. درک متغیرهایی که مرتبط با قلدری است مهم است تا برنامه های پیشگیری

کسانی که قلدری می‌کند سازگاری کمتری در مدرسه دارد و بیشتر احتمال دارد که مشکلات رفتاری داشته باشند.

یافته های پژوهش حاضر نشان داد که بین رفتار قلدری با همدلی دانش آموزان رابطه غیرمستقیم دارد. مفهوم همدلی در حوزه های مختلف روانشناسی و ارتباط بین فردی اهمیت زیادی دارد. همدلی توانایی فهمیدن و درک کردن دیدگاه ها، تجارب و احساس های دیگران است (۲۸). افرادی که دارای رفتارهای اجتماعی نامناسب، مانند رفتارهای تخریب گرانه و قلدرمآبانه هستند، از دریافت درست حالات ذهنی شریک محاوره ای خود عاجزند و یا دریافت آنها با نوعی سوگیری و ناتوانی همراه است (۲۹). در همین اواخر، میتسوپولو و جیووازیلیاس (۳۰) نشان دادند که همدلی شناختی و عاطفی با قلدری رابطه منفی دارند و قلدری با سطوح پایین تر سازگاری و با وجدان بودن رابطه معنی دار دارد. یافته دیگر پژوهش رابطه منفی و معنادار همدلی با رفتارهای مرتبط با قلدری بود که به طور مستقیم و غیرمستقیم همسو با پژوهش الیوت و همکاران، جولیف و فارینگتون (۳۱)، دلری و همکاران (۶)، میتسوپولو و جیووازیلیاس (۳۰) و سکول و فارینگتون است. در تبیین این بخش از یافته ها می‌توان گفت که بسیاری از قلدرها رفتارهای قلدری خود را بدون اینکه احساس بدی داشته باشند یا تاثیر هیجانی رفتار خود بر قربانیان را تجربه کند انجام می دهند. این امر حاکی از آن است که توانایی قلدرها برای درک تجربه عاطفی دیگران معیوب است و درک نمی کنند که رفتارشان مشکلات و ناراحتی هایی را برای دیگران به وجود می آورد (۱۸). در همین راستا مدل پردازش اطلاعات اجتماعی قلدری را به عنوان از سوگیری پردازش اطلاعات می‌داند و معتقد است افراد قلدر نشانه‌های اجتماعی را به صورت بدخواهانه تعبیر می‌کنند. (۳۲).

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که بین رفتار قلدری با ابعاد سرشت - منش دانش آموزان رابطه غیرمستقیم دارد. ابعاد سرشت و منش مطرح شده در نظریه کلونینجر، کاربردهای عمده ای در متمایز ساختن نیمرخ شخصیت افراد سالم از افراد مبتلا به اختلالات

تحصیلی بایستی جانب احتیاط را رعایت نمود؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی مشابه این پژوهش در مناطق دیگر، مقاطع تحصیلی گوناگون و با استفاده از روش تحقیق دیگری و به کمک سایر ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها، اجرا گردد و نتایج آن با یافته‌های این پژوهش مقایسه شود.

قلدری به عنوان یک خشونت سطح پایین مورد توجه روانشناسان مدرسه قرار گرفته است که می‌توان آن را به عنوان برجسته‌ترین نوع خشونت در مدارس دانست. بنا بر گفته سنر و اوزان، نه تنها فراوانی شکل‌های مختلف خشونت در مدرسه، بلکه تأثیرات آن نیز هشداردهنده است، زیرا نشان داده شده که پرخاشگری در مدرسه هم بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و هم بر کل زندگی آنها اثر گذاشته و ممکن است آسیب‌های غیرقابل جبرانی ایجاد کند. اختلال سلوک، اختلال شخصیت پرخاشگر منفعل، اختلال لجاجی و نافرمانی، تغییرات عاطفی، خرده‌مقیاس بزهکاری - اختلال سلوک، خرده‌مقیاس پرخاشگری - اختلال سلوک، ریسک‌پذیری، پرخاشگری، بی‌تفاوتی، بی‌ثباتی عاطفی و بازداری زدایی بر حوزه‌های عملکرد فکری از قبیل فرایندهای خودکنترلی، رفتاری، شناختی، عاطفی، بین‌فردی و زیستی تأثیر می‌گذارند و خود را در چند حوزه نشان می‌دهند که شامل آسیب‌رسانی متوسط یا بیشتر به عملکرد شخصیتی آسیب‌زا (شامل عاطفه منفی، گسستگی، خصومت، عدم بازداری و سایکوتیسم) می‌شود. در مطالعه‌ای (۴۰) نشان داده شده است که رفتار قلدری با اختلالات سلوک، نافرمانی مقابله‌ای، اختلال نقص توجه / بیش‌تکانشی و افسردگی، همچنین با پرخاشگری منفعل، هیستریک، پارانویید و اختلال شخصیت و با اختلال عصب روان‌شناختی و نقص عملکرد اجرایی در ارتباط بوده است. نداشتن احساس همدلی با شرایط ناراحت‌کننده دیگران خود عاملی قدرتمند در جهت لذت بردن از قلدری و آزاررسانی به دیگران است. در پژوهشی، رابطه همدلی با قلدری سنتی و سایبری در نوجوانان یونانی و اسپانیایی (۶) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد، همدلی شناختی و عاطفی رابطه منفی و معنی‌دار با قلدری

و مداخله مؤثر در قلدری را طراحی کنند (۳۶). از این رو، شناسایی افرادی که رفتارهای قلدرمآبانه دارند نه تنها برای به حداقل رساندن تأثیرات پایایی این رفتارها بسیار مهم است، بلکه برای شناسایی اولین نشانه‌های مشکلات دیگر در دوره بزرگسالی نیز حائز اهمیت می‌باشد (۳۷). با توجه به این که قلدری در مدرسه یک تهدید جدی برای سلامت روانی دانش‌آموزان و تمامی کسانی که به نوعی در این موضوع درگیرند، می‌باشد. بنابراین، انجام پژوهش‌های مؤثر و جدی برای پیشگیری از آن بر اساس اطلاعات کسب‌شده در مورد میزان شیوع قلدری و انواع آن بسیار ضروری است (۳۸). بنا بر اظهارات لوو، اسمیت، براون، فرناندز، هنسون و هاگرتی (۳۹) با در نظر گرفتن این نتایج، محققین و مسئولین به طراحی و اجرای برنامه‌های پیشگیرانه پرداخته‌اند که به جوانان و نوجوانان کمک می‌کند تا قابلیت‌های بالایی داشته باشند، به نحوی که احتمال مشارکت آنها در رفتارهای ضداجتماعی کاهش یابد. صفات سرشتی می‌توانند نقش اساسی در تعیین آسیب‌پذیری به اختلال‌های رفتاری ایفاء کنند، چه از جهت مستعد کردن افراد برای اختلال و چه از جهت حمایت آن‌ها در ایجاد و پیشروی اختلال. به عبارت دیگر سرشت می‌تواند مستقیماً آسیب‌پذیری به اختلالات را تحت تأثیر قرار دهد و یا می‌تواند واکنش‌پذیری به محرک‌های محیطی فراخوان پاسخ‌های خاص که ممکن است بیشتر یا کمتر سازشی باشند را تعدیل کند. مطابق با نظر مورا و همکاران (۳۸) قلدری ممکن است آغاز اختلال شخصیت ضداجتماعی و یا سایر رفتارهای خشن در نوجوانان و بزرگسالان باشد. با توجه به نقش مؤثر همدلی و ویژگی‌های سرشت و منش در کاهش رفتارهای قلدرمآبانه در دانش‌آموزان پیشنهاد می‌شود که طراحی، تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی در مدرسه در این راستا حرکت کند تا جو مثبتی در مدرسه ایجاد شود. یکی از محدودیت‌های این پژوهش استفاده از پرسشنامه به عنوان تنها ابزار گردآوری داده‌ها بوده و با توجه به حجم پایین نمونه و محدود شدن پژوهش به دانش‌آموزان مقطع دوم دبیرستان استان اصفهان، لذا در تعمیم نتایج آن به سایر دانش‌آموزان مقاطع

رضایت آگاهانه شرکت کنندگان، اختیار خروج از پژوهش، محرمانه بودن پرسشنامه ها و امکان استفاده از نام های مستعار برای شرکت کنندگان رعایت شده است. پژوهش حاضر با محدودیت هایی از جمله اینکه این پژوهش تنها بر روی دانش آموزان استان اصفهان صورت گرفته است و در پژوهش حاضر از نمونه های بالینی استفاده نگردیده است. انجام پژوهش هایی مشابه در سطحی گسترده تر با توجه به گسترش نمونه های دانش آموزی در شهرهای مختلف، به کارگیری پرسشنامه CPNI در موقعیت های بالینی به منظور بررسی میزان حساسیت این پرسشنامه به تغییرات درمانی و استفاده از پژوهش های طولی به منظور بررسی حساسیت ابزار نسبت به تغییرات در طول زمان پیشنهاد می گردد.

References

1. Shin H, Ryan AM. How do young adolescents cope with social problems? An examination of social goals, coping with friends, and social adjustment. *J Early Adolesc.* 2012; 32(6):851-875.
2. Farrell A et al. Patterns of adolescents' beliefs about fighting and their relation to behavior and risk factors for aggression. *J Abnorm Child Psychol.* 2012; P.40: 787-802.
3. Kazdin AE. Psychosocial treatments for conduct disorder in children and adolescents. In P. E. Nathan & J. M. Gorman (Eds.), *A guide to treatments that work* Oxford University Press. p. 828-815.
4. Coolidge FL, DenBoer JW, Segal DL. Personality and neuropsychological correlates of bullying behavior. *Pers Individ Differ.* 2004;36:1559-1569.
5. Williford A, Aaron J, Boulton AJ, Jenson JM. Transitions between subclasses of bullying and victimization when entering middle school. *Aggress Behav.* 2014; 40:24-41.
6. Del Rey R et al. Does empathy predict (cyber) bullying perpetration, and how do age, gender and nationality affect this relationship? *Learn Individ Diff.* 2016; 45:275-281.
7. Muhtadie L, Zhou Q, Eisenberg N, Wang Y. Predicting internalizing problems in Chinese children: The unique and interactive effects of parenting and child temperament. *Dev Psychopathol.* 2013; 25(3):653-667.
8. Jordan ME. *Personality traits: theory, testing and influences.* Nova science publishers. inc. New York; 2011.
9. Zeigler-Hill V, Abraham J. Borderline personality features: instability of self-esteem and affect. *J Soc*

سنی و سایبری دارند. این محققان معتقدند، همدلی در کاهش قلدری چهره به چهره و سایبری تأثیر مهم دارد. ابعاد سرشت و منش مطرح شده در نظریه کلونینجر، کاربردهای عمده ای در متمایز ساختن نیمرخ شخصیت افراد سالم از افراد مبتلا به اختلالات روان پزشکی دارد از جمله: اضطراب، اختلالات خلقی، وسواس. درک متغیرهایی که مرتبط با قلدری است مهم است تا برنامه های پیشگیری و مداخله موثر در قلدری را طراحی کنند. علت همبودی هنوز به طور کامل درک نشده است، بینش به علت همبودی در جهت بهبود تشخیص افتراقی و انتخاب مداخله ویژه برای هر کودک مهم است. در بررسی علل همبودی به صفات آسیب پذیری (Endophenotypes) اشاره کردند که خطر ابتلا به اختلال را تشدید می کند، این صفات زیربنای علت شناسی و عوامل ژنتیکی یک اختلال را تشکیل می دهند، این صفات نشانگرهای عصب روان شناختی یک اختلال می تواند باشد؛ بنابراین کارکرد عصب روان شناختی به دلیل اجرای نقش رابط بین عوامل سبب شناسی و نشانگان قابل مشاهده اختلال ها، در متن همبودی مهم است.

نتیجه گیری

یافته های پژوهش حاضر نشان داد که بین رفتار قلدری با همدلی دانش آموزان رابطه غیرمستقیم و بین رفتار قلدری با ابعاد سرشت - منش دانش آموزان رابطه غیرمستقیم دارد. همچنین نتایج حاصل از تحلیل مسیر نشان داد که ابعاد سرشت - منش و همدلی نقش میانجی را در رابطه با ویژگی های شخصیتی و عصب روان شناختی کولنج و رفتار قلدری دانش آموزان دارد.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از مساعدت معلمان محترم مدارس و از همکاری کلیه والدین شرکت کننده در این پژوهش تقدیر و تشکر می نمایم.

ملاحظات اخلاقی: این پژوهش توسط کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی شهرکرد مورد پذیرش و تایید قرار گرفته است و تمامی اصول اخلاقی مرتبط از جمله

Clin Psychol. 2006;25(6):668-682.

10. Kim HW, et al. Does oppositional defiant disorder have temperament and psychopathological profiles independent of attention deficit/hyperactivity disorder? *Compr Psychiatry*. 2010;51(8):412-418.

11. Basharpour s. *Personality Traits (Theory and Testing)*. 1nd ed. Tehran. Salavan; 1394. (Persian)

12. Coolidge L,F. The Coolidge personality and neuropsychological inventory for children(CPNI). *Behav Modif*. 2002;26:550-566.

13. Ghasemi L, Ghazanfari A, Sharifi T, Ahmadi R. Checking psychometric properties personality and neuropsychological Coolidge test Iranian children and adolescents and modeling of bullying behavior with mediating temperament and character and empathy. Islamic azad university of shahrekord. PhD theses; 1400. (Persian)

14. Jolliffe D, & Farrington, D. P. Examining the relationship between low empathy and bullying. *Aggress Behav*. 2006;32(6):540-550.

15. Geng Y, Xia D, Qin B. The Basic Empathy Scale: A Chinese validation of a measure of empathy in adolescents. *Child Psychiatry Hum Dev*. 2012;43:499-510.

16. Jahromi F, Shahani yeylagh M, Behrouzi N, Omidian M. The prevalence of bullying and the effects of the prevention program training on adjustment, empathy and bullying of middle school female students, in Ahvaz. Shahid Chamran University of Ahvaz. PhD theses; 1395. (Persian)

17. Tsiantis AC, et al. The effects of a clinical prevention program on bullying, victimization and attitudes toward school of elementary school students. *J Emot Behav Disord*. 2013; 38(4):243-257.

18. Losey RA. An evaluation of the Olweus Bullying Prevention Program's effectiveness in a high school setting. Doctoral Dissertation, University of Cincinnati; 2009.

19. Gonçalves F, et al. Construct validity and reliability of Olweus Bully/Victim Questionnaire – Brazilian version. *Psychology: Research and Review*. 2016; 29(27):1-8.

20. Rezapour M, Souri H, Khodakarim S. Testing psychometric properties of the peroetration of bullying and victimization scales with olweus bullying questionnaire in middle schools. *J Int J Inj. Control Saf Promot*. 1392;1(4):212-221. (Persian)

21. Cloninger CR, Svrakic DM. Differentiating normal ad deviant personality by the seven factor personality model in S. Strack and M. Lorr (Eds), *Differentiating Normal and Abnormal Personality*. New York: Springer Publishing Co;1994.

22. Tork F, Darvize Z. Predicting the Externalizing and Internalizing behavioral disorders in Adolescents on the basis of the Mother's personality Dimensions and parental bonding's interaction with the children's temperament and character patterns. Alzahra University. PhD theses; 1395. (Persian)

23. Davari A, Rezazade A. Structural equation modeling with PLS. Tehran. Jahad daneshgahi; 1392. (Persian)

24. Sadr J, Ansari R. The impact of open innovation and technological innovations on innovation performance in order to gain competitive advantage in the firm - based knowledge companies. *J Improv Manag*. 1394;9(1):95-114. (Persian)

25. Hong J. S & Espelage D. L. A review of research on bullying and peer victimization in school: An ecological system analysis. *Aggress. Violent Behav*. 2012; 17(4):311-322.

26. Zinatmotlagh F, et al. The prevalence and factors associated with aggression among adolescences of yasuh. *Health System Res*. 1392;9(3):312-319. (Persian)

27. Kim MJ, Catalano RF, Haggerty KP, Abbott RD. "Bullying at elementary school and problem behavior in young adulthood: A study of bullying, violence, and substance use from age 11 to age 21". *Crim Behav Ment Health*. 2011; 21(2):136-144.

28. Moneymaker-Lamson KJ. Teacher efficacy, preparedness and empathy in working with refugee students. Doctoral Dissertation, Boise State University; 2013.

29. Mohamadi Z, Amiri SH. Comparing the affective perspective taking and the empathy level of bully students and the victims of bullying. *Q J Child Mental Health*. 1395;3(1):19-27. (Persian)

30. Misopoulou E & Giovazolias T. The relationship between perceived parental bonding and bullying: The mediating role of empathy. *Eur J Couns Psychol*. 2013; 2:1-16.

31. Jolliffe D, Farrington DP. "Is low empathy related to bullying after controlling for individual and social background variables?". *J Adolesc*. 2011;34:5971.

32. Pugliese GV. Social-emotional processing and bullying behavior. In partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of the Philosophy, University of Calgary, Canada; 2014.

33. Hiramura H, et al. Understanding externalizing behavior from children's personality and parenting characteristic. *J Psychiatry Res*. 2010;28(3):142-147.

34. Sevecke K, Lehmkuhl G, Krischer MK. Psychopathy, temperament and antisocial behaviour in girls. *Zeitschrift für Kinder- und Jugend Psychiatrie und Psychotherapie*. 2010; 38:91-101.

35. Snowden RJ, Gray NS. Temperament and character as a function of psychopathy: relationships between the psychopathy checklist revised and the temperament and character inventory in a sample of personality disorder edserious or repeat offenders. *J Forens Psychiatry Psychol*. 2010;21:815-833.

36. Sourader A, Helsteia L, Helenius H & Piha J. Persistence of bullying from childhood to adolescence—a longitudinal 8- year follow – up study. *Child Abuse Negl*. 2000;24(7) :873-881.

37. Shakoor S. An investigation into cognitive mechanisms as a developmental pathway for children's involvement in bullying and adjustment problems. Doctoral Dissertation, King's College London; 2012. (Persian)

38. Moura DR, Cruz AC, Quevedo LA. Prevalence and characteristics of school age bullying victims. *J Pediatra (Versão em Português)*. 2011; 87(1):19-23.

39. Low SM, et al. Design and analysis of a randomized controlled trial of Steps to Respect: A school-based bullying prevention program. In D. L. Espelage & S. M. Swearer (Eds.), *Bullying in North American Schools* New York, NY: Routledge. 2011; 2nd ed: 278- 90.

40. Coolidge FL, Thede LL, Stewart SE, Segal DL. The Coolidge personality and neuropsychological inventory for children (CPNI): preliminary psychometric characteristics. *Behav Modif*. 2002;26:550-566.